

Mitoloji ve Dilin Evrimi¹

Alan Barnard²

Çeviren:

Deniz Demiryakan

İstanbul/Türkiye

e-mail: demiryakan@hotmail.com

orcid: 0000-0002-3565-3314

Öz

Diller, birebir iletişim için olması gerekenden çok daha karmaşıktır. Bu makale, buna neden olan durumların ne olduğu sorusunu yanıtlamaya çalışmaktadır. Yanıtın kültürel açıdan önemli ifade araçları olarak hikaye anlatımı, efsane ve mitin evriminde yattığı öne sürülmektedir. Mit, ilksel veya ilkel dilin doğuşunu hatta tam olarak dilin başlangıç noktasını işaret etmeyebilir ancak mitlerin varlığı, en azından dilin karmaşıklığının evrimini açıklar. Dil, sözlü ifade kapasitesini bilginin sınırlarına kadar genişleten sembolik çerçevelerde mitolojiyle birlikte evrimleşmiştir.

Atf

Citation

Barnard, Alan (2022).
Mitoloji ve Dilin
Evrimi. (Çev. Deniz
Demiryakan)
Babür, 1: 169-176

Başvuru

Submitted

02.04.2022

Kabul

Accepted

23.06.2022

Yayın Tarihi

Publication Date

12.06.2022

¹ Barnard, A. (2010). Mythology And The Evolution Of Language. *The Evolution of Language*, 11-18.

Makale sahibinde izin alınmıştır. Çeviride başlıklar korunmuştur. Çeviri metnin içerisindeki tüm italik yazımlar metnin orijinaline aittir. Metnin daha iyi anlaşılması için makalenin kendisinde olmayan ve çevirmen tarafından açıklanması gerekli görülen bölümler dipnotta ç.n vurgusuyla paylaşılmıştır. Buna ek olarak ayrı bir kaynakça oluşturulmamış, yazarın kaynakçası derginin yazım kurallarına uyulanmaksızın metnin sonuna eklenmiştir.

² Social Anthropology, University of Edinburgh, CMB, 15A George Square, Edinburgh EH8 9LD, UK a.barnard@ed.ac.uk

Giriş

Kırk yıl önce bir lisans öğrencisi olarak Amerikan dört-alan biriminde³ antropoloji okudum. Arkeoloji ve fiziksel antropoloji evrimci çerçevede öğretilirken kültürel antropoloji ve antropolojik dilbilim ise göreceli çerçevede öğretildi. Dilbilimde öğrendiklerimiz bize Navajo'nun⁴ sınıflandırılmış on bir eylem köküne, Swahili'nin⁵ on sekiz ad sınıfına ve İnuitçenin⁶ 'kar' için sadece beş kelimeye değil; her biri karmaşık olan ve bir İngilizce tümce kadar uzun, çok fazla sayıda sözcüğe sahip olduğunu gösterdi. Kimse nedenini sormadı. Teknoloji ve sosyal örgütlenmelerdeki karşılaştırmaların bize, sözde 'ilkel' insanların kesinlikle 'ilkel' diller konuşmadıklarını göstermesi dışında bu açık gerçekler dört alanlı antropolojinin başka çalışma alanlarıyla ilgili görülmedi.

Bu makale bunun nedenini araştırmaktadır. Dil, genellikle neden bir şeyi birden fazla biçimde veya gerekenden daha fazla durumla (bazen de olması gerekenden eksik) tanılar? Botsvana'daki ilk saha çalışmamdan bir örnek: Saha çalışmasında incelediğim ilk dil olan Naro⁷, seksen altı farklı kişi-sayı-cinsiyet gibi belirleyiciye sahiptir. Kullanıma göre konuşma anında vurguyla oluşan değişikliklerin sayılıp sayılmayacağına ve yineleme yoluyla elde edilenlerin nasıl değerlendirileceğine yani farklı anlamlara sahip aynı biçimlere yüklenen işlevin nasıl tanımlanacağına bağlı olarak sanırım en fazla 204'e kadar eylem kökü sayabiliriz (Bleek 1928: 53-56; Barnard 1985: 15-19; Visser 2001: 238-239). Bu durumun aynısı, aşağı yukarı tüm diğer Khoes⁸ (Merkez Khoisan) dilleri için de geçerlidir. Bu noktada işevsel sorum şuydu: Birkaç düzineden fazla olmayan gruplar halinde yaşayan bu yarı avcı-toplayıcılar *çoğu zamiri neden bu denli göz ardı etmişlerdir (ve hepsini nasıl hatırlayacağım)?*

İngilizcenin geleceği yok. Bununla anlatmak istediğim, diğer Cermen dillerinde olduğu gibi, İngilizcede de *gelecek zamanın* eksik olması meselesidir. Elbette; 'will', 'shall', 'is about to' vb. herhangi birinin yokluğunda söz konusu eylemin gelecekte yapılacağına bilgisini vermek için eylemden önce kullanılabilir. Ama İngilizce buna neden mecburdur? Diller pratikte bir anlam ifade etmeyen biçimlerden oluşmuş gibi görünse de çoğu dil olması gerekenden daha karmaşıktır. Bunlardan çok azı Whorf (1956: 84-85)'un varsaydığı Hopi⁹ gibi herhangi bir şeyi ifade etme işlevi açısından oldukça mükemmeldir. Whorf (1956: 57-64)'a göre Hopi kipsiz¹⁰ bir dildir.

³ Antropoloji, ABD'de geleneksel olarak dört alt alana bölünmüştür: arkeoloji ve biyoloji, kültürel ve dilbilimsel antropoloji. *ç.n*

⁴ Navahoca ya da Navaho dili; ABD'de New Mexico, Arizona, Kolorado ve Utah eyaletlerinde Navaholar tarafından konuşulan Atabask dillerinden bir Kızılderili dilidir. Güney Atabask dilleri alt grubunda sınıflandırılan Navahocanın en yakın akrabası, Apaçi dilleridir. *ç.n*

⁵ Svahili veya asıl adıyla Kiswahili, Doğu Afrika'da kullanılan bir dildir. Tanzanya, Kenya, Uganda ve Afrika Birliği'nde resmî dil olan Svahili, günümüzde yaklaşık 80 milyon insan tarafından konuşulmaktadır. *ç.n*

⁶ İnuit dilleri, Amerika Birleşik Devletlerine bağlı Alaska eyaletinde, Kanada'da ve Danimarka'ya bağlı Grönland'da Eskimo-Aleut dilleri ailesinden İnuit halkları tarafından konuşulan Eskimo dilleri ailesi. Eskimo dillerinin diğer ana kolu, Yupik dilleridir. *ç.n*

⁷ Naro / 'na:rou /, ayrıca Nharo, Botsvana'nın Ghanzi Bölgesi ve doğu Namibya'da konuşulan bir Khoe dilidir. Muhtemelen Tshu – Khwe dillerinin en çok konuşulan dilidir. *ç.n*

⁸ Khoe dilleri, Güney Afrika'ya özgü dil ailelerinin en büyüğüdür. Bir zamanlar Khoisan dil ailesinin bir kolu olarak kabul edilip Merkez Khoisan olarak adlandırılırsalar da Khoisan, artık bir dil ailesi olarak kabul edilmemektedir. En çok bilinen Khoe dili; Namibya, Botsvana ve Güney Afrika'daki Khoekhoe'dur. *ç.n*

⁹ ABD'nin Arizona eyaletinin kuzeydoğusundaki Hopi halkı tarafından konuşulan bir Uto-Aztek dilidir. *ç.n*

¹⁰ Bu ifadeyle kipsel görünüşün yokluğu vurgulanmak istenmektedir. *ç.n*

Kısacası, dil hem fazlasıyla tanılı hem de fazlasıyla tanısızdır. Bu durum insan zihninin bilişsel becerileri göz önünde bulundurularak kısmen açıklanabilir. Eğer bir sinirbilimci olsaydım, sinirbilimdeki açıklamalara kesinlikle bakardım. Ancak bir sosyal antropolog olarak sosyal ve kültürel açıklamalara da gereksinimim var. Toplumsal yapı ile dilsel yapı arasında bir ilişki olmaması beni rahatsız etse de buna kesin olmayan bir cevabım bulunmaktadır. Bu makalede önerdiğim cevap, mitsel anlatımda anlatıcının sosyal ve semiyotik ihtiyaçlarını karşılayan dillerin karmaşıklığında ve mitin evrimsel gücünde saklıdır.

2. Mit Dili

'Hé tiken ē, /kuaḿman-a há /ne kúí: "Ñ kañ ka, a ÷kákka !kóin, tssá ra chá ā, !kóin ta /kū /é //é !k"é ē /χárra?"' (Sonra /kuaḿman-a dedi ki: Büyükbabana söylemeni istiyorum, neden büyükbaba yabancıların [kelimenin tam anlamıyla, farklı olan insanlar]? arasına girmeye devam ediyor?). (Bleek & Lloyd 1911: 32-33).

Hé	tiken	ē	/kuaḿman-a	há	/ne	kúí:	'Ñ	kañ	k a ,
Sonra	şey	(açıklayıcı)	Kuamman-a	bu	(emir)	söyle-	'Ben	(vurgu)	söyle-
a	÷kákka	!kóin,	tssá ra	chá	ā,	!kóin			
sana	söyle-/sor-	büyükbaba,	niçin	soru edatı	bu	büyükbaba			
ta		/kū	/é	//é	!k"é	ē	/χárra?'		
(alışkanlık davranışı)	(devam eden eylem)	arasında	git-	insan	kim	farklı (ol-)			

Xam dilinde, şu sırada yaygın olan ve 'farklı olan insanlar' anlamına gelen *!k"é ē /χárra* (*!ke e: /xarra*) ibaresi muğlak, özellikle bir söylem biçimi olan ve aşağı yukarı 'bir alışkanlık olarak araya girmeyi adet edinmiş olmak' anlamına gelen bir fiilin nesnesidir. Bu cümle tekrarlanıyor. Bir soru cümlesi, bir emir cümlesi, başka bir emir cümlesi, bir *Xam* adamın bir İngiliz kadına anlattığı, *Xmanin* annesinden öğrenmiş olduğu, annesinin de başka birinden öğrendiği, onun da sıradan iletişimin gerektirdiği şartların çok ötesinde metaforlu ve muğlak bir sentaksı kültürel olarak önemli olan bir toplumsal eylem şeklinde bir araya getirdiği hayvanların insan gibi davranan masalda alışkanlık şeklinde devam eden eylemin anlatımı(dır). 'Ünlü' diyorum çünkü, 1878'de Lucy Lloyd'a miti anlatırken dile getirilen *!ke e: /xarra*, kaderin tuhaf bir oyunu ile Dorothea Bleek'in ölümünden sonra 1956 yılında yayımlanan Bushman sözlüğünde (Bleek 1956:363) yer aldı ve 2000 yılında Güney Afrika mottosunun dilbilgisel öznesi haline geldi. Motto; *!Ke e: /xarra //ke*, resmen 'Farklı insanlar birleşir' veya 'Farklı insanlar bir araya gelir' söylemleridir. Bence, 'farklı kökenlerden bir araya gelen insanlar' veya 'düşünceleri farklı olan, birbirleriyle konuşan insanlar' olarak hem daha doğru hem de daha ilginç bir şekilde ifade edilebilir. Bu çevirinin karmaşıklığı, bu ifadenin ardındaki karmaşıklığa işaret ediyor: genellikle 'bir araya gelmek' anlamına gelen *//ke* mottosu aynı zamanda 'birbirleriyle konuşmak' anlamına da gelmektedir (Barnard 2003). *//Ke*, kaya sanatı uzmanı David Lewis-Williams tarafından, Başkan Thabo Mbeki'nin¹¹ *Xam*'a çevirmesini istediği İngilizce "Farklı insanlar birleşiyor" söz öbeğinin bir benzerini oluşturmak için ifadeye eklendi.

¹¹ Güney Amerika Eski Cumhurbaşkanı ç.n

Mitik anlatı, *!Gǎunu-tsqǎú*, */hú/hú*, *he /kággen* (veya ‘Mantis’in oğlu, maymunlar ve Mantis’) biçiminde adlandırılır. Lucy Lloyd tarafından kaydedilen versiyon, yaklaşık 3.000 kelime uzunluğundadır. Babunlar tarafından bir çocuğun öldürülmesini anlatmaktadır. Öldürülen çocuğun Mantis’in torunlarından biri olduğu ortaya çıkar. Babunlar çocuğun gözünü çıkarır ve çocuğun gözüne bir top muamelesi yapılır. Büyükbaba Mantis, babunlarla top oynar: Bu sırada *//Kuamman* bu durumdan şüphe eder ve sonra Mantis, gözü gizlice çalar ve suyun içine koyar. Bu, görünüşe bakılırsa, çocuğu yaşama geri döndürür.

3. Mitolojik Bağlamda Efsane

Mitler yalnızca hikâye değildir. Onlar, her zaman belirli bir ‘toplum’ ya da ‘kültür’e özgü mitolojik bir sistem bağlamında ortaya çıkarlar. ‘Toplum’ ve ‘kültür’ü tırnak içinde yazıyorum çünkü bunlar tartışmalı soyutlamalardır. Sanırım tartışmalı olmayan şey, bir mitolojinin sistematik doğasıdır: Bu sistematik doğa, sosyo-kültürel bağlama özgü bir grup mittir. Mitler yalnızca bir konuşma topluluğu¹² içinde paylaşılmaz. Onlar başka şeylerle de ilişkilidirler: Tanrılar, mitolojik canavarlar, düzenbazlık anlatıları, ölüm, avlanma, seks, akrabalık vb. gibi temalar aynı konuşma topluluğu içinde ve bu topluluğun dışında birçok efsanede ortaya çıkacaktır. Mitler sırayla ortaya çıkar ve çapraz referanslıdır.¹³ Mitler, kültürle ilgili bilgi verirler ve aynı zamanda da önceki kültürlerin bilgilerinden faydalanırlar. Ayrıca mitlerdeki sözcüklerden çok, doğrudan türetilen anlamlardan yararlanırlar. Bu mitin aktarıcısı Lucy Lloyd, bir dipnotta (Bleek & Lloyd 1911: 16-17) babunlara atıf yaparken babunların -kolayca konuşamayacağı gerekçesiyle- kendi üslubuyla konuştuğunu söyler. Diğer mitlerdeki insan olmayan canlıların insanlardan veya böceklerden farklı konuşma biçimlerine sahip oldukları anlaşılır: Bu mitler bağlamında böcekler insanmış gibi düşünülmelidir. Babunlar ise böcek veya insan değildir ama insanlara benziyorlardır (hatta *//Xam*’a göre onlar bir zamanlar insandı). Onlar Bushman¹⁴ dilini konuşuyorlar. Ancak aktarıcının da belirttiği gibi, bu dili zorlanarak gülünç bir biçimde konuşuyorlar. İnsana benziyorlar ve insan davranışlarını taklit ediyorlar. Babunlar da insanlar gibi yemek yerler ancak et paylaşım kurallarını insanlar gibi uygulamazlar. Ritüel olarak güçlüdürler ancak birçok kötü davranış örüntüsüne sahiptirler: örneğin bir mitte, adet gören bir kızı baştan çıkarmaya çalışmak ve diğer bir mitte Mantis’i ölümüne dövmek gibi (Hollmann 2004: 7-29).

//Xam mitolojisi; tarihin doğal unsurları, tarih öncesi Bushman-dünyası, etiksel kılavuzluk, akrabalık yapısı, anlatı kompozisyonu, metafor ve tabii ki dil unsurlarından meydana gelen bir bilgi sisteminden oluşur. Aslında dil hakkında, özellikle hayvanların dilleri hakkında (hem bireysel tanrı-hayvanlar hem de toplu hayvan türleri) pek çok mit vardır. Wilhelm Bleek ve Lucy Lloyd’un üç önemli aktarıcısından hareketle *//Kabbo*’nun 3.100 sayfalık materyal sağladığı; *//Han ≠ ass’ō* 2.800 ve *Dia! Kwǎn* 2.400 sayfa olduğu tahmin edilmektedir (Lewis-Williams 1981: 27-28). *//Han≠ass’ō* (*//han≠ass’ō*), burada ele alınan mitin aktarıcısıdır. Bu bilgi sistemi, mitlerin hikâye yapısı aracılığıyla sağlanan düzenini net bir biçimde zorunlu kılar. Bunların arasında benim çalıştığım grup olan *Naro*, o gün [zamanlar] olanlarla ilgili

¹² *speech communities*; Bu ifade, ortak bir dili veya lehçeyi paylaşan bir grup insan anlamındadır. *ç.n*

¹³ *çapraz referans*; bir metinde, belgenin başka bir bölümünde bulunan bir öğeye, verilere veya alıntılara; hatta başka bir metine (daha az yaygın olmasına rağmen) atıfta bulunmak için kullanılır. *ç.n*

¹⁴ Aynı zamanda San dilleri olarak da adlandırılan Bushman dilleri, Khoisan dilleri içinde kafa karıştırıcı bir şekilde ayrı bir grup olarak kabul edilen dillerin genel bir gruplamasıdır. Bazı Güney Afrikalı avcı-toplayıcıları tanımlamak için kullanıldığı şekliyle Bushman terimi, biraz tartışmalıdır çünkü bu ayrım ırkçı olarak algılanmaktadır. *ç.n*

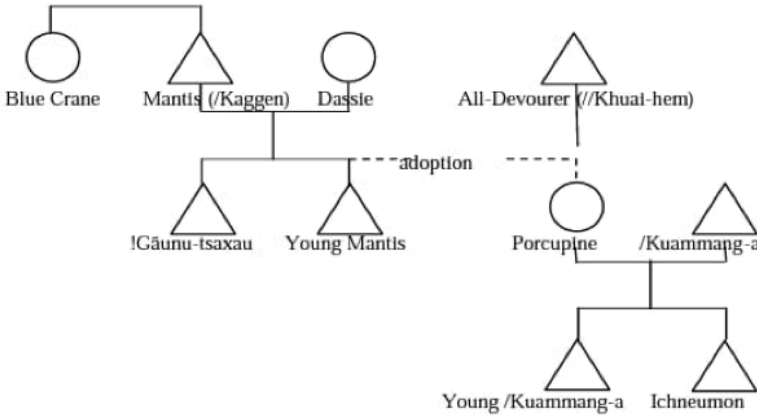
hikâyeler, geçmişteki kahramanlıklarla ilgili mitler ile hayvan masalları ve *huwa-ne* adını verdikleri mitler arasında hiçbir ayırım yapmıyor. Uzun zaman önce yok olmuş */Xam* dilindeki söz konusu durum aslında benim için net değil; ancak metinlere bakılırsa burada da aynı durumun geçerli olduğundan şüpheliyim.

4. Sosyal Bağlamda Mit

/Xam mitinde (Mantis'in oğlu, babunlar ve Mantis) iki sosyal bağlam vardır: mitin anlatıldığı sosyal bağlam ve mit içindeki sosyal bağlam. Önce ikincisini ele alayım.

4.1 Mit İçinde Sosyal Bağlam

Mitlerdeki sosyal bağlam da mitolojik bağlamın bir parçasıdır, ancak onu daha geniş bir toplumsal bağlamın parçası olarak düşünmeye değer. Bu efsanenin karakterleri insanlar değil; böcekler ve babunlardır. Tek tek isimlendirilen karakterlerin hepsi böceklerdir. Ancak böcek olmamalarına rağmen adları Blue Crane, Porcupine ve All-devourer olan ve güçleri evcilleştirilememiş ateşle bağdaştırılan (diğer mitlerde) akrabalar da vardır (bkz. Şekil 1). */Kuammang-a* benzersiz bir addır. Yukarıdaki */Xam* cümlesinde oğlu *Ichneumon* aracılığıyla konuşmasının nedeni kişinin kayınpederine doğrudan hitap etmesidir. Bu durumda Mantis, */Xam* için tabudur.

Şekil 1. Mantis'in ailesi (Hewitt 1986: 146'dan uyarlanmıştır)

4.2. Mitlerin Anlatıldığı Sosyal Bağlamlar

Mitler bir sosyal bağlamda anlatılırlar. Bir mit anlatmanın süresi çok değişkendir. İlk (ve daha sonraki) saha çalışmamda mitleri kaydetme konusunda aşırı derecede zayıftım çünkü *Naro*, mevcut durumda herkesin miti zaten bildiğini varsayıyor ve bu nedenle mit anlatımını genellikle bir-iki dakikaya indiriyor. Diğer bir uça Güney Amerika'da çalışan antropologlardan tek bir mit anlatımının üç gün kadar sürdüğünü duydum. Güney Amerika ve diğer bölgelerdeki mitler anlatıların detaylandırılmasını, mit içindeki mitlerin anlatılmasını, ritüel, yiyecek-içecek tüketimi ve uyku ile (diğer bazı) şeylerin araya serpiştirilmesini içerebilir.

Lucy Lloyd, bu */Xam* mitini annesi */Xabbi-an*'dan duymuş olan *Han#ass* 'ō'dan kaydetti. Yukarıda alıntı yapılan cümleden sonra */Han#ass* 'ō devam eder: Sonra Mantis cevap verdi: Başka bir biçimde Mantis, çocuğun yaşamı özlediğini (ve mitte daha sonra bahsedileceği üzere-refahını da-) ima ediyor ve gözü suya koyma şeklindeki gizli eylemiyle bunu gösteriyor.

Burada Mantis, iyi (olabileceği gibi) hal içinde olan Mantis mi; yoksa bir düzenbaz ve hilekâr olarak davranan Mantis mi (çoğu zaman yaptığı gibi) tam olarak belli değil. Ancak ben ilkinden (iyi hal gösteren Mantis) şüpheleniyorum. Her iki durumda da mit, efsanevi bir geçmiş hakkında var olan sosyal bilgiyi vermektedir.

5. Dünya Bağlamında Mit

Mitler, toplumun daha geniş tabanlarında veya kültürler arası mitolojik bağlama ek olarak belirli konuşma toplulukları çerçevesinde ortaya çıkar. Bu cümleyle aynı mitsel temaların ve neredeyse birbirinin aynısı varlıkların (mit kahramanlarının) dünyanın her yerinde benzer biçimde meydana geldiğini kastediyorum. Çakallar, tilkiler ve kurtlar; verildiği sırayla Afrika, Avrupa ve Kuzey Amerika'da düzenbazdır. Güney Yarım Küre boyunca ay, yardımsever eril bir varlıktır ve güneş ise zararlı, dişil bir varlıktır. Kuzey Yarımküre'deki durum ise bunun tam tersidir. Radcliffe-Brown, *The comparative method in social anthropology* (Sosyal antropolojide karşılaştırmalı yöntem) (1952) üzerine yazdığı ünlü makalesinde bu tür kültürler arası benzerliklere dikkat çekmiştir ve Lévi-Strauss, *The structural study of myth* (Mitin yapısal çalışması) (1955) adlı çalışmasında ve daha sonraki bir yayınında benzer şeylerden bahsetmiştir. Radcliffe-Brown'ın saha çalışması Andaman Adaları ve Avustralya'daydı. Makalesinde (1952: 18), tüm hayvan topluluklarının yok edilmesi neredeyse birbirinin aynısı olan hikâyelerle her iki yerde de ortaya çıkar. New South Wales'deki anlatı, başlangıçta tüm hayvanların birlikte yaşadığı şeklindedir. Sonra yarasaya iki karısını öldürdü. Bu, ilk ölüm olayıydı. Kayınbiraderi yarasayı yakaladı ve *corroboree*¹⁵ adlı törende onu ateşe attı. Bu durum, ateşin bir silah olarak herkese karşı kullanılabileceği bir savaşı başlattı. Artık hayvanların hepsi ateş yanıklarının yaralarını taşıyor; eskiden olduğu gibi ayrımsız ve tek bir toplumda birlikte yaşamıyor. Andamanlardaki hikâye de çok benzerdir (ek olarak *Xam* ve diğer *San* versiyonları da öyle). Radcliffe-Brown (1952: 16-18) ayrıca, Avustralya Aborjinlerinin farklı bölgelerinde ve Kuzey Amerika'nın Kuzeybatı Sahili'ndeki mitlerde bulunan Eaglehawk ve Crow'un eşleştirilmesinden de bahseder. Eaglehawk ve Crow adlı canlılar, birbiriyle anlaşmazlık içinde olan rakiplerdir ve bu canlılar, hem akrabalık yükümlülüklerini hem de ahlaki kodları temsil ederler. Örneğin Batı Avustralya'da Eaglehawk, Crow'un annesinin erkek kardeşi olup bu nedenle onun potansiyel kayınpederidir ve ona yiyecek sağlaması gereken bir canlıdır. Ancak mite göre, Crow bir valabi¹⁶ öldürür ve eti kendisi için saklar. Bu sorumluluğu yerine getirmeme durumu onun aleyhine yazılır (Bu aynı zamanda kargaların neden avlanmadığını, bunun yerine leş çaldığını da açıklar.).

Wilhelm Bleek ve ailesinin (Lloyd dahil) tüm insanlığın *Ursprache*'ye¹⁷ yakın olduğuna inançlarından ötürü sıklıkla *Xam* ile ilgilendikleri söylenir. Tabii ki buna inanmıyorum ve burada örnek olarak *Xam*'ı sadece bildiğim bir örnek olduğu için kullandım. Bununla birlikte, dünya mitolojilerinin evrensel yapısal ilkelere dayandığına inanıyorum. Ayrıca *Homo-sapiens* göçü zamanına dayanan çok derin bir mitolojik sistemin unsurlarını koruyabileceklerine inanıyorum. Kuşkusuz, dünya mitolojilerinde mitlerin dil aracılığıyla kıtaları dolaştığını öne sürece kadar benzerlikler bulunmaktadır. Dildeki değişim olasılığı mite göre çok daha büyük bir olasılıktır. Mitler, yeni mitolojik sistemler yaratmak için öğeleri

¹⁵ Kutsal bir ritüel veya gayriresmi bir toplantı şeklini alabilen bir Avustralya Aborjin dans töreni. ç.n

¹⁶ Kanguruya benzeyen ancak ondan daha küçük bir Avustralyalı keseli hayvan. ç.n

¹⁷ Almanca bir terim. Varlığı kanıtlanmış dil ailelerinden hareketle oluşturulmuş soyu tükenmiş varsayımsal dil. Örneğin; Germen, İngilizce, Hollandaca, Almanca, İskandinav dilleri ve Gotik dillerinin karşılaştırılmasıyla yeniden yapılandırılmış Hint-Avrupa bir *Ursprache*'dir. ç.n

veya Lévi-Strauss dediği gibi mitemleri¹⁸ yeniden birleştirerek neredeyse her zaman kıtadan kıtaya tanınabilen daha büyük sistem bileşenleri içinde değişti (Lévi-Strauss 1978). Wilhelm Bleek'in (1864) Khoekhoe metinlerinden oluşan koleksiyonunun *Güney Afrika'da Tilki Reynard* olarak adlandırılması tesadüf değildir.

6. Sonuç

İşlevsel iletişimin, nörolojik veya diğer anatomik faktörlerin, müziğin, ritüelin, değiş tokuşun, dilin kökeninde ve evriminde akrabalık ilişkilerinin karmaşıklığının önemini inkâr etmiyorum. Burada sadece mitolojinin ve onun muhtemel atalarının hikâye anlatım biçimlerinin de listeye eklenmesi gerektiğini savunuyorum. Mitoloji, belki dilin kökenini açıklamasa da dilin neden bu kadar karmaşık olması gerektiğini kısmen açıklıyor.

Yazının başında, dilbilimsel karmaşıklık örneklerine atıfta bulundum. Belki de bu konuda /Xam'ın önemli bir paya sahip olduğunu belirtmeliyim. Örneğin, ruh halini ve zamanı belirtmek için eylemden önce gelen en az 24 sözel parçacık ve eylem vurgusunun süresini, tekrarını veya eylemin pasif olup olmadığını belirtmek için 6 *sözlü* son ek kullanılır (Bleek 1929/30: 161-167). İsimleri çoğul yapmanın en az 14 yolu vardır: aynı sözcüğü iki kez söyleyerek (bir nevi ikileme), vurgulu sözcüğü yine vurgulayarak, vurgulu ve vurgusuz biçimleri bir arada kullanarak vb. (Bleek 1928/29: 88-93). Bu yazıda sunulan mitik cümlede eskilerden bazılarını gördük. Bu tür örnekler olmadan, en iyi durumda sadece sohbet edilebilir. Hem sosyal hem de sembolik dünyanın bağlı olduğu hikâye ve onunla birlikte mitin detaylı bir biçimde işlenmesi için çok daha fazla dilsel birikim gerekir.

Kaynakça

Barnard, A. (1985). *A Nharo wordlist with notes on grammar*. Durban: Department of African Studies, University of Natal.

Barnard, A. (2003). !Ke e: /xarra //ke – Multiple origins and multiple meanings of the motto. *African Studies*, 62, 243-250.

Bleek, D. F. (1928). *The Naron: A Bushman tribe of the central Kalahari*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bleek, D. F. (1928/29). Bushman grammar: A grammatical sketch of the language of the /xam-ka-!k'e. *Zeitschrift für Eingeborenen-Sprachen*, 19, 81-98.

Bleek, D. F. (1929/30). Bushman grammar: A grammatical sketch of the language of the /xam-ka-!k'e (continuation). *Zeitschrift für Eingeborenen-Sprachen*, 20, 161-174.

Bleek, D. F. (1956). *A Bushman dictionary (American Oriental Series, vol. 41)*. New Haven: American Oriental Society.

Bleek, W. H. I. (1864) *Reynard the fox in South Africa: Hottentot fables and tales*. London: Trübner.

Bleek, W. H. I. & Lloyd, L. C. (1911). *Specimens of Bushman folklore*. London:

George Allen & Company. Hewitt, R. L. (1986). *Structure, meaning and ritual in the narratives of the Southern San (Quellen zur Khoisan-Forschung, Band 2)*. Hamburg: Helmut Buske Verlag.

Hollmann, J. C. (Ed.) (2004). *Customs and beliefs of the /Xam Bushmen*. Johannesburg:

¹⁸ Yapısalcılıktan etkilenen mitoloji çalışmalarında mitem, mitlerin inşa edildiği düşünülen anlatı yapısının temel bir genel birimdir (tipik olarak bir karakter, bir olay ve bir tema arasındaki bir ilişkiyi içerir ve her zaman bulunan minimal bir birimdir). ç.n

Witwatersrand University Press.

Lévi-Strauss, C. (1955). The structural study of myth. *Journal of American Folklore*, 78, 428-444.

Lévi-Strauss, C. (1978). *Myth and meaning*. Toronto: University of Toronto Press.

Lewis-Williams, J. D. (1981). *Believing and seeing: Symbolic meanings in southern San rock paintings*. London: Academic Press.

Radcliffe-Brown, A. R. (1952). The comparative method in social anthropology. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 81, 15-22.

Visser, H. (2001). *Naro dictionary: Naro-English, English-Naro (fourth edition)*. Gantsi: Naro Language Project / SIL International.

Whorf, B. L. (1956). *Language, thought, and reality: Selected writings of Benjamin Lee Whorf* (J. B. Carroll, Ed.). Cambridge, MA: M.I.T. Press.